

NAGY SÁNDOR, ALEXANDROSZ

Makedónia Nagy Sándor apja, II. Philipposz uralkodásának idején emelkedett ki a történelem színpadára; korábban egy olyan, minden sebből vérző kicsiny állam volt, melyet hol a trák, hol az illír népek prédáltak. Makedóniát a Kr.e. 4. század elején a széthullás fenyegette: belülről állandó, véres trónviszályok gyengítették, kívülről pedig az illír-trák fenyegetettség mellett még Athén is veszélyt jelentett hatáira. A tehetséges uralkodó a következő huszonhárom esztendő alatt a romokban heverő törzsi államból világhatalmat épített, ugyanakkor megteremtette a felemelkedő birodalom politikai, katonai és pénzügyi alapjait. **Makedónia örökké vetélkedő törzseit egységesítette,** s ez az egység a király személyében manifesztálódott. A politikai egységet – Makedónián kívül és belül egyaránt – házasságokkal is erősítette. Egyik ilyen célból kötött házasságából született a későbbi világhódító.

Alexandros 13 éves volt, amikor apja felfogadta mellé házitánítónak a korszak egyik legelismertebb filozófusát, **Arisztotelést.** Hogy a kis herceg egészen pontosan mit tanult a filozófiatörténet egyik legkiemelkedőbb alakjától, nem tudni, az azonban biztos, hogy Alexandros később vonzódott az irodalomhoz (homérosi eposzok), kívülről tudta Euripidés darabjait, és jól ismerte az idézetek szövegekörnyezetét. Arisztotelés valószínűleg ugyanazt tanította Sándornak, mint minden más növendékének; etikát, politikát, a vitatkozás művészetét, és minden bizonnyal filozófiát, bár Sándor később nem lelkesedett e tudományág iránt.

Kr.e. 338-ban **Philippos legyőzte az egyesített görög hadakat,** s ezáltal ő lett az, aki a politikai-gazdasági válságba süppedt görögséget a maga vezetése alatt új perspektívák felé irányíthatta volna. A tizennyolc esztendőös Alexandros maga vezette a makedón támadó balszárnyat, s olyan katonai képességről tett tanúbizonyságot, amilyenről addig talán nem is álmodott. Áttörte a görög arcvonalat, s megsemmisítő vereséget mért a korábban legyőzhetetlennek hitt thébai Szent Osztagra. Most már Makedónia volt az a hatalom, mely diktálhatott. Philipposzt végül a chaironeiai csata után életre hívott korinthosi szövetség a Perzsia ellen indítandó egyesített görög seregek fővezérévé választotta.

Philippos azonban már nem válthatta be a hozzá fűzött reményeket; Kr.e. 336-ban, leányának, Kleopátrának az esküvőjén merénylet áldozata lett. **A hadsereggyűlés pedig Alexandrost választotta meg új uralkodónak.** A görög poliszok hiába lélegeztek fel Philippos halálának hírére, az ifjú Sándor hamar bebizonyította, hogy apja halála nem jelentette Makedónia végét. A megingott központi királyi hatalmat hamarosan megszilárdította, majd két esztendő leforgása alatt lecsendesítette a makedónok ellenőrzése alá vont területek többségét, melyek elszakadással, vagy lázadással fenyegettek Philippos halálának hírére.

Kr.e. 334-ben végül megindulhatott Perzsia ellen, hogy beteljesítse atyja, és a görögség akaratát; megbosszulni a mintegy százötven évvel korábbi görög-perzsa háború veszteségeit, és a felgyújtott templomokat.

Viszonylag kicsi, de rendkívül jól szervezett és **hivatásszerűen kiképzett hadseregével gyorsan haladt; végig Kis-Ázsián és a föníciai partvidéken, egészen Egyiptomig.** Közben (Kr.e. 334) először a kicsiny Granikos-folyónál, majd **Issosnál** (Kr.e. 333) mért vereséget a számbeli fölényben lévő perzsa seregre. Damaszkusznál **foglyul ejtette a perzsa király egész családját** – anyját, feleségét és gyermekeit – és hatalmas vagyonát is. Alexandros lovagiasan bánt királyi foglyaival, a perzsa anyakirályné pedig olyannyira megszerette, hogy később, Alexandros halálának hírére az öngyilkosságot választotta. A föníciai partvidéken sorra megnyitották kapuikat az ódon városok, az ellenszegülők pedig Tyros sorsára jutottak; Sándor ugyan hét hónapig ostromolta, végül azonban bevette a várost, s a bosszútól fűtött makedónok 8 ezer embert gyilkoltak le, a többiek pedig eladták rabszolgának.

Egyiptom, amely csak a nemrégiben levert perzsaellenes szabadságharcát siratta, örömmel engedte be a

hódítókat. Alexandros Memphisben áldozatot mutatott be az Ápis bikának – e tetteivel kivívta az egyiptomi lakosság szimpátiáját -, majd a Siwa-oázisban **Ámon fiának nyilvánították**. E kinyilatkoztatás igazolta, hogy hatalma isteni eredetű, ugyanakkor e vallási megfontolás árán elérte azt is, hogy később, a nagy keleti népszerűség számára is elfogadható uralkodóvá váljék. **Az egyiptomi partvidéken megalapította legjelentősebb városát, Alexandriát, melyet aztán számos másik is követett, szerte az egész Közép-Keleten.** Meg sem várva a város alapjainak lerakását, **sietve indult tovább, immár kelet felé** (életében soha nem látta már leghíresebb Alexandriáját, bár holttestét majd itt helyezik végső nyugalomra). A Tigris mellett fekvő Arbela és Gaugamela közötti síkon harmadszor is katasztrofális vereséget mért III. Dareios perzsa király seregeire (Kr.e. 331), aki fejvesztetten menekült el a csataterőről. Alexandros **bevonult Babylonba**, amely már új uralkodójaként üdvözölte az ifjú makedón királyt. Most már Alexandros volt a Perzsa birodalom egész nyugati felének az ura, de a keleti területek még hűek voltak Dareioshoz. Ezekben a területeken **bátor ellenállás folyt mindaddig, amíg a menekülő Dareios egyik udvaroncra meg nem gyilkolta**. A meggyilkolt Dareios királyi pompával temettette el, ezzel végérvényesen Nagy Sándor lett a perzsa Akhaimenidák (perzsa uralkodó dinasztia) örököse.

Ezután a keleti tartományok következtek: Parthia, Drangiane, Sogdia és Baktria. Ez utóbbi tartomány a mai Afganisztán területén fekszik, s lakossága – mint tudjuk – ma sem kevésbé harcos, mint Sándor idejében volt. A hegyvidéki satrapiák csak hosszas ellenállás árán adták meg magukat, végül azonban itt is Sándor győzedelmeskedett.

Ekkorra Alexandros cselekedeteiben, valamint a világról és uralomról alkotott elképzeléseiben kikristályosodott az az újfajta szemlélet, mely kései politikáját minduntalan jellemezte, és amely állandó konfrontációk forrása volt saját, makedón katonái és közte. **Nagy Sándor tudta**, hogy céljait – az ökümenikus formában egységesített államszervezetet, mely már nem csupán Makedóniára, hanem az akkor ismert világ nagy részére kiterjedt – **csakis egy keleti despota irányelvei alapján foghatja össze**. Ez pedig ellenszenves volt a makedón arisztokrácia köreiben, akik korábban, a katonai demokráciák példájaként ahhoz voltak hozzászokva, hogy uralkodójuk csupán első legyen az egyenlők között. **Célja tehát az volt, hogy egy egységes kultúra által összefogott és etnikai hovatartozáson felülemelkedő hellenizált (tehát hellenisztikus) lakosságra alapozhassa hatalmas birodalmának szervezetét.**

Végül Kr.e. 326-ban tetőződött a makedón hadsereg elkeseredett ellenállása, amikor végleg megtagadták a továbbhaladást kelet felé. Ekkorra már hatalmuk alá vonták a legkeletibb satrapiákat is, és az **indiai vazallus fejelemek is Sándor hűségén voltak**. Kr.e. 326-ban a Hydaspés folyónál legyőzték Poros indiai fejedelmet, de a szörnyű körülmények között, a csata alig hozott dicsőséget a makedónok számára. Ez lehetett oly elkeseredett hatással a katonákra, hogy végleg nemet mondanak, fiatal királyuk továbbmeneteli szándékára. Alexandrosnak tehát engednie kellett, talán életében először, és visszafordult.

Kr.e. 324-ben ökümenikus birodalomegyesítő szándékaival összhangban **nagyszabású esküvőt rendezett Susában** 10.000 makedón közkatonája, csaknem 100 arisztokrata számára, akik mindannyian perzsa nőket vettek feleségül. Alexandros saját maga járt elől jó példával, amikor Dareios idősebb leányát, Stateirát, valamint az előző perzsa uralkodó, III. Artaxerxés Parysatis nevű leányát vette nőül.

De Sándor következő terveit – egy Arábia elleni hadjárat, valamint hadseregének átalakítása – Kr.e. 323. nyarán, Babylonban bekövetkező hirtelen halála keresztül húzta. A halálát követő évtizedek során az erőfeszítései által létrehozott, de idő hiányában még meg nem szilárdított roppant birodalom részeire hullott szét.